

2473

196

ԳՐԱՆ. Գ. ԳԱԼԱՆԹԱՐԱՆ

ԲԵՐԻԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ԲԱՐՁՐԱՑՈՒՄԸ
ՅԵՎ
ՀՈՂԻ ՄՇԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

631.5

P-14

04 AUG 2010

1135

ՊՐՈՖ. Գ. ԲԱԼԱՆԹԱՐՅԱՆ

631.5
Բ-14

ԲԵՐԲԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ԲԱՐՁՐԱՑՈՒՄԸ
ՅԵՎ.

~~187~~

ՀՈՂԻ ՄՇԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Հ.Լ.Բ.

19043
~~287~~

29 AUG 2011

17027

ԲԵՐՔԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ԲԱՐՁՐԱՑՈՒՄԸ ՅԵՎ ՇՈՂԻ
ՄՇԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Մտցիալիստական գյուղատնտեսության բնագավառում առաջիկայի մեր ամենահիմնական խնդիրը հանդիսանում է հողերի բերքատվության վճռական բարձրացումը, վորով կավելանա կուլեկտիվ և խորհրդային տնտեսությունների արտադրանքը, կմեծանա դրանց յեկամուտը և արագությամբ կիրականանա մեր կուսակցության մեծ առաջնորդընկ. ՄՍՍԱԼԻՆԻ կոլտնտեսականներին ունեվոր դարձնելու մասին առաջադրած լոզունգը, մի լոզունգ, վորի իրականացման ուղին արդեն բռնել ենք, սակայն պետք է լարենք մեր բոլոր ուժերն այդ խնդիրն ել ավելի արագ և վճռականորեն իրականացնելու համար:

Հողի բերքատվության բարձրացումը կախված է հետեվյալ գլխավոր և հիմնական պայմաններից՝ հողի մշակությունից, պարարտացումից, տեսակավոր և զտված սերմեր ցանելուց, մոլախոտերի և բույսերի վնասատուների ու հիվանդությունների դեմ մղվող պայքարից և մեր այժմյան պայմաններում ամենակարևոր միջոցառում հանդիսացող ցանքասաշրջանառության կիրառումից: Պետք է լավ իմանալ՝ այս բոլոր միջոցառումների միաժամանակ կիրառումն է, վոր հնարավոր է դարձնում բերքի վճռական բարձրացումը, իսկ յեթե այդ միջոցառումներից մեկն ու մեկը չենք կատարում ժամանակին և կանոնավոր կերպով՝ ապա բերքի բարձրացման չափն ել համապատասխան ձևով պակաս է լինում:

Հազվագյուտ չեն այն դեպքերը, յերբ մենք այս կամ այն միջոցառումը կիրառում ենք, իսկ մյուսները վոչ, վո-

Ցեխ. խմբագիր՝ Գ. Մարտյան
Սերբադրիշ՝ Խ. Այվազյան

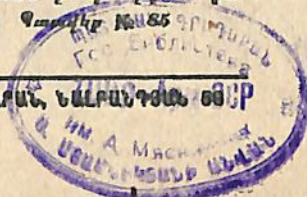
Հանձնվել է արտադրության 1934 թ. փետրվ. 3-ին.

Ստորագրվել է ապագրելու 1934 թ. փետրվ. 17-ին.

Գլավիկա № 66 Տիրած 2000 Գրքերի № 85

25.000 ապ. հշ.

ՅԵՐԵՎԱՆ, ԳՅՈՒՂՆԵՐԱՅԻ ՏՊԱՐԱՆ, ՆԱԼԲԱՆԳՈՒՆ 683P

38204.12

րի համար և սպասած եֆեկտը չենք ստանում, ինչպես, որինակ՝ 1932 թ. բամբակացան շրջաններում կատարած պարարտացումը համարյա վոչ մի եֆեկտ չտվեց, շնորհիվ այն հանգամանքի, վոր մեր. աշխատանքի վատ կազմակերպվածության և դասակարգային թշնամու վտանգություններին ուժեղ հարված չտալու հետևանքով, բերքի բարձրացման մյուս միջոցառումները լրիվ կերպով չկիրառվեցին: Այդ գործում դասակարգային թշնամու ազդեցության կարող է խոշոր դեր խաղալ, յեթե իր ժամանակին չհայտաբերենք այդ և արժանի հակահարված չտանք: Հատկապես հողի մշակութային ասպարիզում վերջերս յերեւման յեկած փաստարար տեսությունների կիրառումը կարող եր բերքի անկում առաջացնել, վորի եյուլթյունը մերկացվեց մեր կուսակցության կողմից և չեղբացվեց, սակայն բերքի բարձրացման միայն այդ բնագավառը չե, ուր սպասելի յե թշնամու հարվածը, այլ և մյուս բնագավառներում. ուստի, բերքի բարձրացման ազդրմիջոցառումների կատարման ընթացքում անհրաժեշտ ե բոլշևիկյան զգոնությամբ հակահարված հասցնել ինչպես աջ և «ձախ» ոպորտյունիստների, նույնպես և կուլակային ու այլ հակահեղափոխական տարրերի ամեն տեսակի վտանգությունների դեմ:

Պորհրդ. Հայաստանի սլայմաններում այս բոլորին ավելանում ե նաև այլ հիմնական խնդիր, վորի դերը նույնպես շատ մեծ ե բերքի քանակն ավելացնելու համար, դա ջրի խնդիրն ե, վորը մեր վոռոգվող դաշտավայրերում սահմանափակում ե մշակելի տարածությունների քանակը, իսկ անջրդի վայրերում, մանավանդ մեր նախալեռնային շրջաններում՝ առաջին հերթին վորոշում ե բերքի քանակը: Մինչդեռ վոռոգվող դաշտավայրերում ջրի պակասությունը մեզ հնարավորություն չի տալիս մշակել մեր ամբողջ մշակութային համար պիտանի հողերը, այլ մենք մշակում ենք Արարատյան դաշտի մի փոքր մասը միայն,

անջրդի՝ նախալեռնային և մասամբ ել լեռնային շրջաններում, (ինչպես Կոտայք, Աշտարակ, Թալին, Մարտունի, Բասարգեչար և այլն), բերքի քանակը վորոշում ե այն ջուրը, վորը գտնվում ե հողերի մեջ: Վորքան այս շրջանների հողերում ջուր շատ լինի, այնքան ել դրանց բերքն ավելի մեծ կլինի, և վորքան ջուրը քիչ՝ այնքան ել ցածր բերք: Յեւ վորովհետև այս շրջաններում անձրևներ քիչ են գալիս, կլիման չորային ե, հողը չորացնող քամիներն անպակաս, ուստի այստեղ փոքր ի շատե կանոնավոր բերք ստանալու համար, պետք ե հողի մշակությունն այնպես կատարել, վոր հողի մեջ վորքան կարելի յե շատ ջուր պահվի, անձրևների և ձմռան ձյան ջուրը չգոլորշիանա հողից, այլ մնա հողի մեջ և ոգտագործվի մեր ցանած բույսերի կողմից: Սրան կարելի յե հասնել միմիայն հողի կանոնավոր և նպատակահարմար մշակութային միջոցով:

Բույսերի աճելու, սնվելու և զարգանալու համար անհրաժեշտ ե ջուր, սնունդ և ոդ: Այս բոլորը հողերի մեջ կան, բայց թե ի՞նչ չափով են գտնվում դրանք հողի մեջ, այսինքն՝ հողը բույսերին վորքան հնարավորություն ե տալիս կանոնավոր կերպով զարգանալու, սնվելու և բերք տալու, դա ևս իր հերթին կախված ե հողի մշակությունից:

Յերբ մենք ամառը բերքը հավաքելուց հետո դիտենք հողերը, մանավանդ հնձից մի քանի ուր անց՝ կտեսնենք թե հողը վորքան ե պնդացել և չորացել: Այսպես պինդ և չոր հողերի մեջ վոչ միայն բույսերի արմատները զարգանալ չեն կարող, այլ նույնիսկ շատ անգամ հնարավոր չի լինում վարել այդ հողերը:

Պարզ ե, վոր այդպիսի պնդացած և չորացած հողի մեջ վոչ բավական քանակությամբ ոդ կա և վոչ ել մանավանդ ջուր, վորովհետև այդպիսի հողերի մասնիկները միմյանց վրա խիտ կերպով դարսված են լինում, իսկ նրանց միջի ծակոտիները շատ նեղ՝ այնպես վոր այստեղ ոդի և ջրի համար շատ քիչ տեղ կա: Յեւ վորովհետև

փոքրիկ, նեղ ծակոտիներն միջոցով (մագաղան անոթներ) ջուրն ինքնիրեն հեշտությամբ վեր ե բարձրանում, ուստի հեշտությամբ ել գոլորշիանում ե: Վորքան հողի յերեսը չորանում ե, այնտեղից ջուրը հեռանում ե, այնքան ել այդ նեղ ծակոտիներով հողի ներքին շերտերից ավելի շատ ջուր ե բարձրանում նրա յերեսը և այնտեղից գոլորշիանում: Այսպիսով պինդ հողի միջից, ջուրն անընդհատ գոլորշիանում ե, հեռանում մինչև նրա վերջին կաթիլը և աշնանը, ցանքի ժամանակ, վոչ միայն հողի յերեսն ե չոր լինում, այլ և նրա ներքին շերտերը:

Հողի մշակության գլխավոր նպատակն ե ուրեմն փխրեցնել պնդացած հողերը, նրա ներքին սննդանյութերով հարուստ շերտը բարձրացնել հողի յերեսը և հողի միջի ծակոտիներն ավելացնել, այդ ժամանակ փխրեցրած հողի խոշոր ծակոտները կլցվեն ոգով, իսկ նեղ ծակոտները՝ ջրով: Այսպիսի հողերի միջից ջրի գոլորշիացումն ել դանդաղ կընթանա, հողն իր մեջ ավելի շատ ջուր կպահի և այլևս այնպես չի պնդանա: Հետագայում նրա մշակությունն ել ավելի կհեշտանա և բույսերի արմատներն ել հեշտությամբ կմտնեն հողի մեջ, լավ կզարգանան ու այդպիսով ավելի լրիվ կոգտագործեն հողի սննդանյութերը: Միաժամանակ բույսերն այստեղ կգտնեն անհրաժեշտ քանակությամբ ող և ջուր, առանց վորոնց նրանք չեն կարող կանոնավոր զարգանալ:

Բացի դրանից, հողի մշակությունը նպատակ ունինալ վոչնչացնել նախկին բերքի մնացորդները և մոլախոտերը, և այդ բոլորը, նաև հողը մտցրվելիք պարարտանյութերը (գոմաղը, կանաչ և արհեստական պարարտանյութեր) հավասարապես տարածել հողի մեջ, վորպեսզի մինչև հետևյալ բույսերի ցանելն այդ նյութերը քայքայվեն և նրանց միջի սննդանյութերը բույսերի համար մատչելի դառնան:

Հողի մշակության այս նպատակներից ել բղխում ե նրա ժամանակն ու ձևերը:

Հողի մշակությունը պետք ե սկսել բերքը հավաքելուց հենց անմիջապես հետո: Սա ունի յերկու հիմնական նշանակություն: Առաջինը, մոլախոտերի վոչնչացումն ե, յերկրորդը՝ ջրի խնայողությունը:

Բոլորին ել հայտնի յե, վոր մոլախոտերի մի մասը հանում ե հացահատիկներից առաջ կամ նրանց հետ միաժամանակ. սրանց հասած սերմերը կամ թափվում են հողի մեջ և հետևյալ տարին բանում ու վարակում դաշտերը և այդպիսով նրանց բերքը պակասեցնում, կամ հացահատիկները կալսելու ժամանակ են թափվում և կեղտոտում նրանց: Բայց մոլախոտերի մի մասը արտերում, կուլտուրական բույսերի ստվերի տակ արագ չի աճում, այլ մնում ե նվազ: Արտերը հնձելուց հետո այս մոլախոտերն ստվերից ազատվում են և հնարավորություն են ստանում արագորեն աճելու, ծաղկելու և սերմեր տալու. մանավանդ մեր նախալեռնային և հատկապես լեռնային շրջաններում, հացահատիկները հավաքելուց հետո խոզանն արագությամբ կանաչում ե այդ մոլախոտերի զարգացման հետևանքով: Ահա այս մոլախոտերը վոչնչացնելու համար ե, վոր ալտերը հնձելուց հետո անմիջապես պետք ե հողը վարել, վորպեսզի մոլախոտերը վոչնչանան և հնարավորություն չունենան ծաղկելու և սերմեր տալու: Բացի դրանից, վերը տեսանք, վոր ստվերից ազատվող հողի յերեսն արագությամբ չորանում ե և հողի մեջ գտնվող ջրի վերջին կաթիլները արագությամբ գոլորշիանում են ու կորչում:

Այդ ժամանակ հողը վարելով մենք վոչ միայն աճող մոլախոտերն ենք վոչնչացնում, այլ նաև փխրեցնելով հողի յերեսի շերտը՝ կուլում ենք ջրի արագ գոլորշիացման դեմ: Բացի այդ, մենք հնարավորություն ենք ստեղծում հողի մեջ գտնվող մոլախոտերի սերմերի ծլման համար, վորոնց հետագայում հեշտությամբ վոչնչացնում ենք:

Բայց վորովհետև հնձի ժամանակ աշխատող ձեռքերը սաստիկ զբաղված են լինում բերքահավաքի աշխա-

տանքով, ուստի վարելու համար վոչ իրենք են ազատ լինում և վոչ ելքաշող ուժը (տրակտորներ և լծկաններ), այս դեպքում հողը խոր վարելու հնարավորությունն չկա, դրա կարիքն ել չկա, ուստի անհրաժեշտ է հողը վարել շատ սաղր, միմիայն հողի յերեսը սեփացնելու համար: Այս ժամանակ բավական է հողը վարել մինչև 8 սանտիմետր: Սրա համար գործ են ածում չորս խոփանի գութաններ, իսկ տրակտորով աշխատելու դեպքում՝ ավելի շատ խորեր ունեցող գութաններ: Ծանր կավային հողերի յերեսը սեփացնելու համար բավական է նաև սկավառակավոր փոցխով խոզանը փոցխելը: Այս գործիքը տվյալ դեպքում կարող է միանգամայն փոխարինել սաղր վարող բազմախոփ գութաններին:

Այստեղ մեզ կարող են առարկել, թե այդ աշխատանքը նույնպես անկարելի չէ կատարել աշխատող ձեռքերի և քաշող ուժի այլ աշխատանքներով ծանրաբեռնված լինելու հետևանքով: այդ ճիշտ է, իհարկե, միմիայն անհատական մանր տնտեսությունների նկատմամբ, իսկ կոլեկտիվ և խորհրդային տնտեսությունները կարող են և պարտավոր են աշխատանքն այնպես դասավորել, վոր հնարավորությունն ունենան այդ անհրաժեշտ աշխատանքը կատարելու: Այս դեպքում նրանք ավելի շատ հնարավորություններ ունեն, վորոնցից ամենանշանակալի նրանց տրամադրությունն տակ յեղած տրակտորներն են, հանձինս խորհրդատեսությունների տրակտորների և կոլեկտիվներն ընդգրկող մեքենատրակտորային կայանների տրակտորների:

Առաջին հերթին ուրեմն կոլեկտիվ տնտեսությունները պետք է աշխատանքն այնպես կազմակերպեն, վոր ապահովեն խոզանավարը ժամանակին կատարելը, վորովհետև հետագա տարվա բերքը խոշոր չափով կախված է այդ աշխատանքի ժամանակին կատարելուց: Պետք է ամեն

հնարավորությամբ գործադրել խոզանները հնձելուց անմիջապես սեփացնել, վորովհետև ամեն ուր մեծ քանակությամբ ջուր է կորչում, հողերը պնդանում են և վորքան ուշ կատարենք այդ աշխատանքը, այնքան նա ավելի դժվար կլինի:

Բացի մոլախոտերի վոչնչացումը, ուրիշ ինչ նշանակություն ունի բերքը հավաքելուց հետո անմիջապես հողի յերեսը սեփացնելը:

Հողի յերեսը սեփացնելով մենք նրա վերին շերտը փխրեցնում ենք և դրանով ուժեղ կերպով պահպանեցնում ջրի գոլորշիացումը: Ջրի գոլորշիացումը դադարեցնելու հետևանքով հողում շատ ջուր է մնում և յերեսանց սեփացրած հողը չի պնդանում, մնում է փափուկ և աշխանք նրա վարելը շատ է հեշտանում: Բացի այդ, յերեսը սեփացրած հողում բույսերի արմատները, խոզանը և մոլախոտերը հեշտություն քայքայվում են, նրանց միջի սնունդատու նյութերը քայքայվում և հետագա ցանվող բույսերի համար մատչելի չեն դառնում: Այս պրոցեսների ժամանակ և նրանց ու այլ ուժերի ոգնություն քայքայվում են նաև հողի այլ (միներալական) մասերը և նրանց մեջ գտնվող բույսերի համար անմատչելի սնունդանյութերը նույնպես քայքայվում և լուծելի չեն դառնում: Այս բոլորը շատ կարևոր հանգամանք է հետագա ցանվող բույսերը սնունդանյութերով ապահովելու տեսակետից:

Այնուհետև բերքի հավաքելու և նրա հետ կապված աշխատանքները թեթևացնելուց հետո, յեթե նույն հողերն աշնանը պետք է ցանվեն, դաշտային շրջանում գարնանացանից, իսկ լեռնային շրջաններում խոտաբույսերից ազատվելուց հետո, անհրաժեշտ է հողերը խոր վարել: Վորպեսզի հողը մինչև ցանքսը ժամանակ ունենա «հասունանալու», այսինքն՝ նրա հատիկները միմյանց հետ միանան — հնձիկներ կազմեն, բերքի մնացորդները (արմատներ, խոզան, մոլախոտեր և այլն) քայքայվեն և հողը հարստա-

նա լուծվող սննդատու նյութերով: Այս վաթն անելուց հետո պետք է հողի յերեսը հավասարեցնել՝ փոցխելով նրան զիգզազ փոցխով և աշնանը ցանել: Յեթե վերջին փոցխից հետո անձրևներ գան և հողի յերեսը պնդանա, այդ դեպքում ցանելուց առաջ պետք է նորից փոցխել, կեղևը ջարդել, փորպեսզի շարքացան մեքենան անխափան կարողանա աշխատել:

Իսկ յեթե հողերը հատկացվելու յեն գարնանացանի համար, ապա պետք է սեպտեմբեր ամիսը վարել ուշ աշնան, մնացած դաշտային աշխատանքները վերջացնելուց հետո: Առհասարակ պետք է գյուղատնտեսական աշխատանքներն այնպես դասավորել, վոր ամեն անգամ գարնանացանքին հատկացվելիք բոլոր հողերը վարվեն աշնանից, մանավանդ այն հողերը, վորտեղ պետք է բամբակ, ճակնդեղ և կարտոֆիլ ցանվեն:

Ինչու պետք է գարնանացանին հատկացված հողերը վարել աշնանից, ինչ նշանակություն ունի աշնան վարը:

Աշնան վարն ունի մի քանի նշանակություն.

ա) Աշնանը վարած հողը յերկար ժամանակ մնալով փուխը դրություն մեջ և առանց բույսերի, թե աշնան տաք յեղանակներին և թե գարնանը ձյունը հալչելուց հետո, յերկար ժամանակ ունի հասունանալու՝ հնձկային կազմություն ձեռք բերելու, վորի հետևանքով թե նրա ջուր պահելու ընդունակությունն է մեծանում և թե իր մեջ շատ ոգ է պարունակում, վորովհետև փուխը հողերում հասունացումն առաջացնող թե ֆիզիկո-քիմիական և թե միկրոբիոլոգիական պրոցեսներն ավելի հաջողությամբ են կատարվում, մանավանդ աշնան և գարնան տաք յեղանակներին:

բ) Վարելու ժամանակ առաջացող կոշտերը ձմրան ցրտի ազդեցության տակ քայքայվում, փշրվում են և գարնանը փոցխելու ժամանակ հավասարապես տարածվում

են հողի յերեսին, հետևապես հողի յերեսը հարթ է լինում և կոշտերից ազատ:

գ) Ցրտի ազդեցության տակ հողի հասունանալը նույնպես արագանում է, արագանում է նրա հնձկային կազմություն ձեռք բերելը, իսկ հողի սննդատու նյութերը նույն ցրտի ազդեցության տակ լուծվում և բույսերի համար մատչելի յեն դառնում: Հետևապես աշնանը վարած հողի մեջ գարնանացանները ծլելուց հետո անմիջապես ապահովված են լինում սննդանյութերով և արագությամբ աճում են:

Աշնանավարի չորրորդ և կարևորագույն նշանակությունն էլ այն է, վոր աշնանից փխրեցրած հողերն իրենց մեջ մեծ քանակությամբ ջուր են կուտակում: Մինչդեռ աշնանից չհերկված հողերի վրա յեկած անձրևների և ձյան հալվելուց առաջացող ջրերը, մանավանդ թեք տեղերում, հոսում են հողի յերեսից և հեռանում, իսկ հարթ տեղերում, չոր հողերի ջուր ծծելու փոքր ընդունակության շնորհիվ, հողի յերեսին լճանում և ապա գարնան արևի ազդեցության տակ արագորեն գոլորշիանում են, աշնանից հերկված հողերն, ընդհակառակն, ամբողջ ջուրը ծծում են և պահում իրենց մեջ:

Բացի դրանից, հերկած հողերը մեծ քանակությամբ ձյուն են հավաքում իրենց վրա, հատկապես ափսուների խորդուբորդությունների մեջ, վորոնք առաջանում են վարելու ժամանակ, ուստի աշնան հերկը վոչ մի դեպքում չպետք է փոցխել, այլ վարելուց հետո թողնել առանց վորեւ մշակության մինչև գարուն:

Աշնան հերկը նույնպես նպաստում է մոլախոտերի վոչնչացման, վորովհետև աշնանը հերկված հողերի մեջ գարնանը շատ շուտով սկսում են ծլել մոլախոտերի սերմերը և ցանքից առաջ կատարվող մշակության ժամանակ նրանք ջլատվում և վոչնչանում են:

Յեզ վերջապես աշնան հերկը շատ մեծ նշանակու-
թյուն ունի աշխատանքի կազմակերպման տեսակետից: Աշ-
նան կատարած հերկն ոժանդակում է գարնան աշխա-
տանքներին, վորովհետև գարնան աշխատանքի մի մասն
արդեն աշնանից կատարված է լինում, ուստի գարնան
ժյուս աշխատանքները կարելի չե սկսել ավելի շուտ և ա-
վելի մեծ հաջողությամբ կատարել, վորովհետև հողի մշա-
կության ամենադժվար աշխատանքը՝ վորն արդեն կատար-
ված է աշնանից, ուստի և ամբողջ աշխատավոր ձեռքերն
ու քաշող ուժը կարելի չե գործադրել ցանքսի աշխա-
տանքների վրա, վորով և հնարավորություն է ստեղծվում
այդ կարևոր աշխատանքները ժամանակին կատարել:

Ուրեմն՝ գարնանացաններին հատկացված հողերից
բարձր բերք ստանալու համար պետք է ամառը բերքը
հավաքելուց հետո հողի յերեսը չորս կամ ավելի խոփա-
նի գութաններով սեացնել և ապա աշնանը վարել 18—20
սանտիմետր խորությամբ, հատկապես խոր պետք է վա-
րել բամբակին, ճակնդեղին, կարտոֆիլին հատկացված հո-
ղերը և այդպես թողնել մինչև գարուն:

Այստեղ յերկու խոսքով կանգ առնենք վարի անհրա-
ժեշտ խորության վրա, վորովհետև այդ մասին շատ է զրը-
վել վերջերս Նորհրդային Միության պարբերական մա-
մուլի մեջ և այս խնդրում յերևան են յեկել մի շարք վը-
նասակար տեսություններ, ըստ վորի հողի վարի խորու-
թյունն իբր թե վոչ մի նշանակութուն չունի բերքի հա-
մար, ուստի այդ տեսության կողմնակիցներն առաջար-
կում ենին հողերը վարել սաղը՝ 10—12 սանտիմետրից
վոչ խոր: Այստեղ պետք է ասել, վոր դա միանգամայն
սխալ է ու վնասակար, վորովհետև ինչպես դիտողություն-
ներն ու մանրամասն ուսումնասիրությունները ցույց են
տվել, բույսերի արմատները շատ խոր են գնում և ոգտա-
գործում են այնտեղ գտնվող ջուրը և մասամբ ել սննդ-
դանյութերը: Վորքան հողի ներքին շերտերը փուխը լի-

նեն, այնքան ել բույսի արմատներն ավելի մեծ հեշտու-
թյամբ կգնան դեպի ներքև և ավելի հաջողությամբ նրանց
կապահովեն անհրաժեշտ ջրով և սննդանյութերով: Ուս-
տի կուլտուրական բույսերի զարգացմանը նպաստելու
համար պետք է վարել 18 սանտիմետրից վոչ պակաս խո-
րությամբ, յեթե ի հարկե հողի վարելաշերտի կազմու-
թյունն այդ թույլ է ապրիս:

Բանն այն է, վոր կան մի շարք հողեր, վորոնց վա-
րելաշերտը խոր չե և այդ շերտից հետո գալիս են ավազ
կամ այլ չհողմնահարված ապառններ, վորոնք հողի յերեսը
հանելով և լավ հողը դրանց տակը թողնելով, բույսերի
զարգացման համար վոչ նպաստավոր պայմաններ ենք ա-
ռաջացնում և դրա հետևանքով շատ անգամ բերքի ան-
կում ենք ունենում: Այդպիսի հողերն ի հարկե միանգա-
մից խոր վարելն անթույլատրելի չե, սակայն դա դեռ չի
նշանակում, վոր այդ հողերը միշտ ել պետք է սաղը վա-
րել: Նման հողերի վարելաշերտի խորացումը նույնպես
հրամայողական պահանջ է բերքի բարձրացման տեսակե-
տից, ուստի մենք պետք է այդ հողերը վարելիս աստի-
ճանաբար խորացնենք վարը, տարեկան 1—2 սանտիմետր
և արդեն մի քանի տարուց հետո մենք կունենանք այն-
պիսի խորությամբ վարելաշերտ, վորը հնարավորություն
կտա մեզ ոգտագործել հողի ներքին շերտերում գտնվող
ջուրը և սննդանյութերը:

Նման հողերի քանակը Հայաստանում շատ չնչին է,
մեր հողերի մեծ մասն ավելի խոր վարելաշերտ ունի, ուս-
տի վորպես կանոն մեր հողերը պետք է վարել վորքան
կարելի չե խոր, համենայն դեպս հացահատիկների համար
18 սանտիմետրից վոչ պակաս, իսկ բամբակի և արմա-
տա-պալարապտուղների համար՝ մինչև 24 սանտիմետր:

Նոր վարն առանձնապես կարևոր է Նորհրդ. Հայաս-
տանի համար մանավանդ այն պատճառով, վոր մեր հո-
ղերը վերին աստիճանի վարակված են մոլախոտերով, վո-
րոնք հսկայական չափերով պակասեցնում են մեր հողերի
բերքատվությունը, իսկ այդպիսի հողերի բերքատվությու-

նը բարձրացնելու ամենահիմնական պայմաններից մեկը հանդիսանում է մոլախոտերի փոխհացումը: Յեւ վորովհետեւ մոլախոտերի դեմ գործադրվող միջոցառումներից առաջնակարգ նշանակություն ունի խոր վարը, ուստի մենք ամեն միջոց պետք է գործադրենք վարը խոր կատարելու համար:

Այնպես վերը նկարագրած ձևով վարած հողերը, գարունը բացվելուն պես, հենց վոր հողերն այնքան չորանան, վոր հնարավոր լինի արդեն աշխատել, անմիջապես պետք է թեթե փոցխով փոցխել, խորգութորգութորաները հարթել, վորպեսզի ջրի գոլորշիացումը փոքրանա և մոլախոտերն ել փոխհանան և ապա նոր ցանել: Իսկ յեթե ձմռան ընթացքում հողերը շատ պնդացած են լինում, վորը հաճախ տեղի յե ունենում ծանր կավային հողերում, այդ դեպքում անհրաժեշտ է կրկնավար անել, վորից հետո պետք է անմիջապես յերեսը հարթել թեթե փոցխերի միջոցով:

Շատ անգամ հողերում ջուր կուտակելու, մոլախոտերը փոխհացնելու և հողի բերքատվությունը վերականգնելու համար անհրաժեշտ է լինում վորոշ ժամանակ հողը մշակելուց հետո մի տարով նրան հանգիստ տալ և ցել անել, վորը, ինչպես հայտնի յե, լայն չափերով կիրառվում է մեր նախալեռնային և լեռնային շրջաններում: Սակայն այստեղ մեր ցել անելու պրակտիկան լրիվ չի համապատասխանում ցելի նպատակներին: Սովորաբար մեզ մոտ ցելն անում են շատ ուշ, հունիսի վերջերին և հուլիսին, յերը մոլախոտերն ուժեղ կերպով զարգանում և մեծ մասամբ արդեն սերմեր տված են լինում, վորի հետեւանքով հողից թե մեծ քանակությամբ ջուր է գոլորշիացած լինում և թե հողերն ել ավելի շատ են վարակվում մոլախոտերի սերմերով: Այն տեղերը, ուր ցելն ուշ է արվում և ցելի տեղը հնձվում է խոտի համար, ապա պետք է այդ խոտը, հատկապես պոչուկով վարակված շրջաններում, (ինչպես Սեվանի լճի շրջակայքի շրջաններում և մասամբ ել Ղարաքիլիսայի, Լենինականի և

Համամուլի շրջանները) պետք է հնձել պոչուկի ծաղկման շրջանում, համեմատյա դեպս չպետք է թողնել, վոր պոչուկը հասունանա և սերմեր տա: Պոչուկի դեմ պայքարը պետք է տանել ամեն ուղղությամբ, վորովհետեւ դա հանդիսանում է մեր լեռնային շրջանի, հատկապես Սեվանի լճի ավազանի շրջանների, ամենատարածված և վնասակար մոլախոտը, վորն ուժեղ կերպով պակասեցնում է մեր հողերի բերքատվությունը: Յեթե սրան ավելացնենք նայել այն, վոր վարված ցելում աճող մոլախոտերի դեմ վոչ մի պայքար չի տարվում և աշնանը ցանքից առաջ անասունները լցնում են ցելերի մեջ ու արածեցնում, վորով հողերն անասունների վորտքերի տակ ել ավելի յեն պնդանում և ավելի մեծ չափերով ջուր գոլորշիացնում, ապա հասկանալի կլինի թե ինչու մեզ մոտ կիրառվող ցելը հնարավորություն չի տալիս լրիվ կերպով ոգտագործելու այն բոլոր առավելությունները բերքի բարձրացման համար, ինչ վոր նա պետք է տա:

Ցելի նպատակին հասնելու, ջուր կուտակելու և մոլախոտերի դեմ պայքարելու համար անհրաժեշտ է ցելերը վարել զարնանացանը վերջացնելուց անմիջապես հետո, այսինքն՝ մայիսին և յեթե հետագայում ցելերը կանաչում են, պետք է անպայման փոցխել, մոլախոտերը փոխհացնել և հողի յերեսը փխրեցնել, վորպեսզի ջրի կուտակում տեղի ունենա, իսկ անասուններին ցելի մեջ արածեցնելը պետք է անպայման արգելել, վորովհետեւ, ինչպես վերն առաջինը, այդպիսով մենք ցելի բոլոր դրական կողմերը միանգամայն փոխհացնում ենք և փոխանակ բերքն ավելացնելու, բերքի պակասեցման պատճառ դառնում:

Ուրեմն՝ ցելերը պետք է կատարել վաղ զարնանից և ամառվա ընթացքում մի քանի անգամ մշակության յենթարկել նրանց, հողի յերեսը փուխը պահելու և մոլախոտերի դեմ հաջող պայքարելու համար:

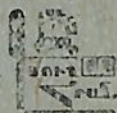

4135

17027

9762 25 4.

Проф. М. КАЛАНТАРИЯ

Обработка почвы и поднятие урожая